

Ang Wika bilang Instrumento ng Pambansang Pagpapalaya*

Randy David

(Binigkas sa isang simposyum na inisponsor ng U.P Departamento ng Filipino noong Agosto 16, 1988 sa Faculty Center Conference Hall)

Naniniwala ako na higit pa sa pagkakaroon at pagpapalaganap ng sariling wika ang hinahanap nating susi sa pambansang pagkabihag, magpakailanman, nakatitiyak ako na malaki ang papel na maaaring gampanan ng wika sa proseso ng panlipunang pagpapalaya. Kung ating susuriing mabuti ang sitwasyon ng ating pambansang pagkabihag, mapapansin na malaking bahagi ng suliraning ito’y may kaugnayan sa kakulangan ng pagpapahalaga sa ating sariling kakayahan. Kabilang mukha lamang ito ng sobra-sobrang pag-aasa at pagtitiwala sa mga dayuhan.

Ang pagbusabos sa katutubong wika ay isang subok nang teknik ng mga mananakop. Sa pamamagitan ng palagiang pagparis ng dayuhang lengguwahe sa mga gawaing artistiko, sa paghawak o paggamit ng kapangyarihan, sa pagkamit at pagpapakita ng karunungan, o pagdisplay ng karangyaan at kasaganaan, ang katutubong wika ay naisasantabi, bumababa sa paningin ng nakararami, at nagiging kasingkahulugan ng lahat ng sintomas ng pagkabansot – tradisyunalismo, kawalan ng kakayahan at kapangyarihan, kamangmangan, pagka-atrasado sa kultura, kababaan ng pinag-aaralan. Sa madaling salita, inperyoridad sa lahat ng bagay.

Bunga ng ganitong praktis at paniniwala, nagkakaroon ng tinatawag sa sosyolohiya na self-fulfilling prophecy, isang uri ng hula na, dahil sa kasasambit ay nagkakaroon ng

katuparan. Isang mitong nagiging totoo. Krusyal ang papel ng wika rito, dahil wika ang sisidlan ng ating pambansang kaluluwa. Kapag ito’y nabihag sa pamamagitan ng walang tigil na pambubusabos, na para na rin nating isinuko ang lahat ng aspeto ng ating buong katauhan. Wika rin kasi ang gabay ng ating pagkatao, ang kompas ng ating pagka-Pilipino.

Mabisang instrumento ng kolonyalismo ang pagkontrol sa wika ng isang lipunan. Alam na natin ang kahulugan ng kolonyalismo bilang isang konseptong pulitikal. Subalit liban dito, nais kong ibahagi ang isa pang paggamit sa sosyolohiya sa salitang kolonyalismo. Ginamit ito sa konteksto ng mga tinatawag na *total institutions*, mga organisasyon kung saan ang isang miyembro o bagong sapi ay hinuhubaran ng lahat ng mga bagay na makapagpapagunita sa kanya ng kaniyang katauhan sa malawak na lipunan. Sa mga mental ospital, halimbawa, kinukuha ang mga damit na sibilyan, mga relo, at ang lahat ng bagay na may halaga. Kung minsan pa nga pati buhok ay pinuputol. Sa madaling salita, ang lahat ng mga sagisag ng ating naiibang pagkatao ay kinukumpiska. Ang pumapalit dito ay ang uniporme, ang orasan ng mga guwardiya, ang pare-parehong istilo ng buhok; samakatuwid ang lahat ng simbolo ng kawalan ng kontrol sa sariling buhay.

Hindi ba’t ganito rin ang pamamaraan ng imperyalismo: ang paglansag ng lahat ng mga bawnderi ng ating pagkatao, ang pagpuksa sa ating *tahanan* (na siyang sadyang kahulugan ng salitang *vernacular*), upang ito’y mahalinhinan ng mga gusali, gamot, at ugali – mga simbolo ng imperyalismo?

Sa ganitong paraan lamang nila tayo maaring gapiin: una, ihiwalay muna ang ating kaluluwa, at pangalawa, pagkatapos mahubaran, bihisan sa damit ng imperyalismo ang tagasalin ng kamalayan, ang mga katutubong pantas, ang lahat ng mga kumikilos sa daigdig ng kaisipan. At yung hindi marekrut upang manilbihan bilang instrumento ng kolonisasyon, ang paghubad ng respeto sa mga ito, pagmaliit sa kanilang kakayahan, at sistematikong pagbalewala sa kanilang papel na maaaring gampanan. Ganito ang nangyayari sa mga nataguriang “subaltern cultures” – mga kaisipan, mga katutubong pantas, mga aspeto o bahagi ng kasaysayan na pilit na ibinabaon sa limot; ngunit parang matibay na damo, o talahib, na pilit sumusulpot sa mga puwang na iniwanan ng dominanteng kultura.

Ang ating mga katutubong wika ay magandang halimbawa ng mga ganitong sinupil na kultura o *subaltern cultures*. Hindi dapat ipagtaka na ito ring mga kultura ng mga api ang nagiging daluyan ng panlipunang pagbabalikwas. Sa kasaysayan, makikita na ang mga ito’y nagsasama-sama bilang sangkap ng isang nakamamanghang pinag-isang kultura ng pakikibaka: kung baga, ang animismo at rebolusyon ay naghahalo, si Rizal, Bonifacio at ang mga espirito ng Banahaw, si Lenin at ang anting-anting sa pagkatao ni Asedillo; si Amado Guerrero, ang bibliya, at ang teolohiya ng pakikibaka sa panulat ni Karl Gaspar at Edicio de la Torre. Hindi rin dapat ipagtaka na sa mga ilang lipunang hinubaran ng kolonyalismo sa Africa at Latin America, mga syaman, manghuhula, esperitista – mga nalalabing tagasalin ng katutubong idyoma at kaisipan – ang siyang nanguna sa mga madugong pakikibaka laban sa mga mananakop.

* inilathala sa Diliman Review Vol. 36 No. 4, 1988. pah 3-4,

Kaya't tulad dito sa Pilipinas, dahil Kastila at Ingles ang naging opisyal na lengguwahe ng katatagan, karunungan, kapangyarihan, at ng mga kagalang-galang sa mataas na lipunan, katutubong wika naman ang naging sagisag ng mga bandido, tulisan, rebolusyonaryo, kolorum, ng mga isanlibo't isang samahang tulad ng Iglesia Watawat ng Lahi: mga samahang lumusob sa mga kapitolyo ng kolonyalismo. Nakapagtataka ba na hanggang ngayon, ang opisyal na wika ng ating pamahalaan ay Ingles? At ang wikang ginagamit ng Pangulo sa kanyang State of the Nation ay Ingles? Habang ang wika ng armadong pakikibaka ay katutubo. Hindi ganoong nag-iba ang sitwasyon, kung ganon, liban lang siguro sa simbahang Katolika, kung saan ang Latin, Kastila at Ingles ay unti-unting napalitan ng Filipino. Malaking bagay na ang wika ng pananampalataya ay katutubo. Hindi malayong isa ito sa mga dahilan kung bakit mabilis ang pag-usbong ng radikalismo sa hanay ng mga taong simbahan. Dati-rati'y ang mga panalangin at aral ng bibliya ay naging buhay na behikulo ng pakikibaka para sa katarungan.

Subalit, mabagal ang paglaslas sa damit ng imperyalismo sa larangan ng edukasyon. Dito, sa larangan ng edukasyon, ang huling kanlungan ng dayuhang diwa. Minorya pa rin ang mga nagpupunyagi na gawing behikulo ng kaisipan at gawaing intelektwal ang katutubong wika.

...habang ang Kastila at Ingles ang naging opisyal na lengguwahe ng katatagan, karunungan, kapangyarihan, at ng mga kagalang-galang sa mataas na lipunan, katutubong wika naman ang naging sagisag ng mga bandido, tulisan, rebolusyonaryo, kolorum, at mga samahang lumusob sa mga kapitolyo ng kolonyalismo.

Patuloy pa rin ang matamis-pakinggang pagpupugay sa kahalagahan ng sariling wika, habang sa tunay na buhay ang mga intelektwal ay walang pagmamalasakit at buong katamarang nag-iisip, nagsusulat, at nagsasalita sa isang wikang kailanma'y hindi maaring maging sisidlan o daluyan ng kanilang pinakamalalim na kalooban at damdamin.

Ano kanilang paliwanag o paumanhin? Kesyo masyadong payak daw ang istruktura ng ating mga wika, kulang sa pagpapalawak, walang salita para sa maraming bagay na mahalaga sa makabagong panahon. Madalas ding banggitin na kung papalitan ang Ingles, baka lalo tayong maiwanan sa maraton ng kaunlaran. Nakakalimutan nila na bukod tangi ang Pilipinas sa buong Asya sa malawak na paggamit ng kinikilalang wika ng kaunlaran – ang Ingles. Habang ang mga Hapon ay ngayon pa lamang nagsisimulang ipraktis ang kanilang matitigas na dila sa mga samut-saring tunog ng wikang Ingles,

tayong mga Pinoy ay nakikipagkumpitensiya na sa magagaling na katutubong manunulat sa Inglatera at Amerika.

Mabigat ang pagpapahalaga ng mga Hapon sa sariling kultura't wika, at pinagsikapan nilang gamitin at hubugin ito bilang instrumento ng pambansang kaunlaran. Kaya't nariyan sila ngayon, marahil ang pinakamayamang bansa sa bala't ng mundo. Mali-mali nga ang kanilang Ingles, ngunit sino sa atin ang magsasabing ito'y naging isang malaking balakid sa kanilang kaunlaran, habang sila'y nagpapasasa sa kandungan ng mga hostes na Pilipina, na anumang galing sa Ingles ay hostes pa rin?

Ang wika ay parang masel. Pag hindi mo ginamit, lumiliit at nanghihina. Imbes na maging katulong sa pagtayo, nagiging pasanin. Lubha tayong umasa sa saklay na gaano man kapaki-pakinabang, kailanman ay hindi maaaring maging bahagi ng ating katawan. Ito ang dahilan kung bakit ang mga pilay hanggat maaari, ay ayaw maging dependiente sa saklay. Ngunit ano itong ating ginagawa? Matapos nating retiro ang ating sariling wika sa maling pag-aakalang ang makinis na saklay na inaalok ng wikang Ingles ay mas angkop sa ating paglakad taun-taon eto tayo't ating ginugunita ang kahalagahan ng isang pambansang wikang kailanma'y hindi natin inaruga.

Habang ang ating pamunuan ay mahilig lamang maglunsad tuwing Agosto ng mga selebrasyon para sa ating nawawalang wika, sa pagnanasang sa pamamagitan ng mga hungkag na ingkantasyon hinggil sa wika'y maaaring muling lumipad sa diwa ng pagka-Pilipino, at habang ang talumpati ay patuloy na humahalili sa gawa ilan mang dekada ng nasyonalismo ang ipahayag sa Malakanyang ay hindi masusuklian ng matibay na resulta.

Ang tunay na pagsubok sa diwang nasyunalismo ay nasa gawa, wala sa salita. Ang pambansang wika ay mabisang instrumento ng pambansang pagpapalaya dahil ito ang wika pa rin ng nakararami. At kung ang pagpapalaya ay hindi maaasahan at hindi dapat asahan sa ilang namumuno sa iba't ibang larangan ng lipunan, ang kaligtasan ng ating bayan sampu ng ating kalayaan at karapatan kung ganoon, ay masa lamang matatagpuan. Tungkulin ng mga intelektwal na balikan ang sariling wika, gamiting instrumento sa malalim na pag-iisip at pagsusuri pagyamanin ito bilang isang makahulugang kasangkapan ng nakararami sa makasaysayang proseso ng pambansang pagpapalaya.